

KÜRESEL GIDA GÜVENLİĞİ ENDEKSİ (GFSI-2021) VERİLERİ IŞIĞINDA KÖRFEZ BÖLGESİ

GÖKHAN ERELİ

Körfez Çalışmaları Koordinatörü ORSAM

“

2021 GFSI verilerine göre Körfez bölgesindeki ülkelerin gıda güvenliği açısından en olumlu performans gösteren ülkeden en olumsuz performans gösterene göre şu şekilde sıralandığı görülmektedir: Katar (73.6), Kuveyt (72.2), Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) (71.0), Umman (70.0), Bahreyn (68.5), Suudi Arabistan (68.1).

”

Dünya Bankasının 15 Temmuz 2022 tarihinde küresel gıda güvenliğine ilişkin yayımladığı güncellemede, 2030 yılına kadar dünya nüfusunun %8'ine karşılık gelen 670 milyon insanın açlıkla karşı karşıya kalacağı tahmin edilmektedir. Bu açıdan daha olumsuz görülebilecek bir gelişme ise 2030 yılına ilişkin gerçekleştirilen son tahminlerin 2015 yılındaki tahminlerden bu yana daha olumlu bir emare içermemesidir. Toplam küresel buğday üretiminin dörtte birini karşılayan Rusya ve Ukrayna'nın savaş hâlinde olması hâliyle gıda güvenliğini kritik bir gündem maddesine dön-

üştüdü. ABD Başkanı Joe Biden'ın 13-16 Temmuz tarihlerinde gerçekleştirilen Ortadoğu ziyareti kapsamında düzenlenen Cidde Güvenlik ve Kalkınma Zirvesi ile birlikte, ABD ve belirli Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) üye ülkeleri bölgesel ve uluslararası gıda gü-

venliği krizlerinin çözülebilmesi amacıyla 11 milyar dolarlık bir yardım taahhüdünde bulundular.

Arap ülkeleri adına 10 milyar dolarlık yardım taahhüdünü Arap Koordinasyon Grubu (ACG) gerçekleştirdi. ABD'nin de bu minvalde 1 milyar dolarlık bir yardım taahhüdünde bulunduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu çerçevede, hâlihazırda sınır aşan bir sorun olan gıda güvenliğinin iyileştirilmesine ilişkin birtakım bölgesel ve küresel çabaların yürütüldüğü ifade edilebilir. Bu bağlamda, Küresel Gıda Güvenliği Endeksi (GFSI) verilerinin hangi faktörleri dikkate alarak bir gıda güvenliği

skoru elde ettiğinin incelenmesinin ardından, Körfez ülkelerinin güncel gıda güvenliğine ilişkin durumlarına bakmak faydalı olacaktır.

KÜRESEL GIDA GÜVENLİĞİ ENDEKSİ NEDİR?

İngiliz *The Economist* medya platformu tarafından yıllık bazda güncellenen GFSI, ülkelerin gıda güvenliği durumlarını finansal anlamda karşılanabilirlik (*affordability*), gıdanın mevcudiyeti (*availability*), kalite ve güvenlik (*quality and safety*) ve doğal kaynaklar/esneklik (*natural resources and resilience*) faktörlerine göre incelemektedir.

Finansal anlamda karşılanabilirlik faktörünün içerisinde:

- Ortalama gıda fiyatlarındaki değişim,
- Küresel yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfusun oranı,
- Tarımsal ithalat gümrükleri,
- Gıda güvenliği sigortası programlarının varlığı,
- Sigortalara aktarılan fonlar ve bunların kapsadığı alanlar,
- Piyasaya ulaşım ve tarımsal finansal servislerin kalitesi

Gıdanın mevcudiyeti faktörü içerisinde:

- Arzın yeterliliği,
- Gıdaya talebin yeterliliği,
- Düzenli gıda yardımına olan bağımlılık,
- Tarımsal araştırma ve geliştirme ve buna yönelik kamu harcaması,
- Tarımsal altyapı,
- Tarımsal üretimdeki dalgalanma,
- Hasat stoklarının depolama kalitesi,
- Otoyol altyapısı,
- Sulama teknolojileri,
- Gıdaya erişime siyasi ve sosyal engeller

Kalite ve güvenlik faktörü içerisinde:

Beslenme çeşitliliği,
Besin değerleri standartları,
Mikrobesin varlığı,
Protein kalitesi,
İçilebilir suya erişim
Gıdayı güvenli şekilde saklama,

Doğal kaynaklar ve esneklik faktörü içerisinde:

Hava sıcaklığına maruz kalma,
Kuraklığa maruz kalma,
Sele maruz kalma,
Deniz seviyesinin yükselmesine maruz kalma,
Arazi tahribatı,
Otlak alanlarının oranı,
Ormanlık alan değişimi,
Besin ve mineralce zengin toprak alanı,
Deniz biyoçeşitliliği,
Gıda ithalatına bağımlılık,
Ulusal sermayeye bağımlılık,
Demografik baskı

gibi unsurlar yer almaktadır. GFSI toplamda 58 faktöre dayanan veriler kapsamında dünyadaki gıda güvenliği/güvencesizliği durumunu incelemektedir. Endeksin 2021 yılı verilerine göre gıda güvenliği açısından en iyi performansla sahip ülkelerin aşağıdaki gibi olduğu görülmektedir.

2021 yılında yayımlanan GFSI verilerine göre gıda güvenliği açısından en yüksek performansla sahip ilk 10 ülkenin 7'sinin Avrupa ülkesi ve kalan üç ülkenin de sırasıyla Kanada, Japonya ve ABD ol-

duğu görülmektedir. 113 ülkenin ilgili faktörlerin sağladığı verilere göre sıralandığı listede 11 ile 20. sırayı alan ülkelerden ise yine 7'sinin Avrupa ülkesi olduğu görülmektedir. Bu çerçevede ilk 20'de yer alan tek Ortadoğu ülkesinin İsrail olduğu ve diğer Avrupa dışı ülkelerin ise Singapur ve Yeni Zelanda olduğu görülmektedir.

KÖRFEZ BÖLGESİNDE GIDA GÜVENLİĞİ

2021 GFSI verilerine göre Körfez bölgesindeki ülkelerin gıda güven-

liği açısından en olumlu performans gösteren ülkeden en olumsuz performans gösterene göre şu şekilde sıralandığı görülmektedir: Katar (73.6), Kuveyt (72.2), Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) (71.0), Umman (70.0), Bahreyn (68.5), Suudi Arabistan (68.1).

“

Körfez ülkelerinin gıdayı yerel anlamda yeterli olacak seviyede üretememesi, gıda tedarik zincirlerine bağlılığı ortaya çıkardı. Körfez bölgesinde gıdaların yaklaşık %85'inin, tahılların yaklaşık %90'ının ve et ürünlerinin yaklaşık %60'ının ithal edildiği ilgili çalışmalarda ifade edilmektedir.

”

1. İrlanda	14. Çek Cumhuriyeti
2. Avusturya	15. Singapur
3. Birleşik Krallık	16. Yeni Zelanda
4. Finlandiya	17. Danimarka
5. İsviçre	18. İtalya
6. Hollanda	19. Belçika
7. Kanada	20. Norveç
8. Japonya	24. Katar
9. Fransa	30. Kuveyt
9. ABD	35. Birleşik Arap Emirlikleri
11. Almanya	40. Umman
12. İsrail	43. Bahreyn
13. İsveç	44. Suudi Arabistan

Körfez ülkelerinin jeolojik ve coğrafi koşulları, bölgedeki ekilebilir arazilerin azlığı ve bölgenin meteorolojik koşulları ile birleştiğinde, bölgede yerli gıda üretimi yapmayı zorlaştırmaktadır. Bu durum Körfez'de gıda üretim ve tüketim zincirinin doğrudan gıda tedarik zincirlerine bağlı olmasını beraberinde getirdi. Körfez ülkelerinin gıdayı yerel anlamda yeterli olacak seviyede üretememesi, gıda tedarik zincirlerine bağlılığı ortaya çıkardı. Körfez bölgesinde gıdaların yaklaşık %85'inin, tahılların yaklaşık %90'ının ve et ürünlerinin yaklaşık %60'ının ithal edildiği ilgili çalışmalarda ifade edilmektedir. Körfez ülkeleri gıdalarının çok büyük bir bölümünü ithal ediyor olsa da finansal imkânlar dolayısıyla diğer Ortadoğu ülkelerine oranla gıda güvenliği açısından en önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır. Nitekim Arap dünyası baz alındığında, gıda güvenliği performansı açısından en iyi performansı gösteren ülkelerin Körfez ülkeleri olduğu görülmektedir. 2021 yılında GFSI listesinde Körfez ülkeleri Arap dünyasının en iyi performans gösteren ilk altı ülkesini teşkil ederken, 44. sıradaki Suudi Arabistan'ın ardından en yakın Ortadoğu ülkeleri 49. sıra ile Ürdün, 54. sıra ile Cezayir, 55. sıra ile Tunus ve 57. sıra ile Fas olarak görülebilir.

Körfez ülkelerinin gıda güvenliğinin sağlanamadığı yahut tehlikeye girdiği dönemlerde temel etken, bölgesel ve küresel tedarik zincirlerindeki aksamalardır. Nitekim 2017 yılında Katar'a uygulanan ambargo Körfez içerisindeki tedarik zincirlerini zarara uğratmış ve sadece Katar'ı kısa süreliğine

gıda güvencesizliği ile karşı karşıya bırakmamış, bütün Körfez bölgesinin gıda güvenliğini riske etmiştir. 2016 yılında Dünya Bankası-Dünya Entegre Ticaret Çözümleri (World Bank-World Integrated Trade Solutions) verilerine göre Katar'ın sebze ithal ettiği en büyük beş ortağı, Hindistan, BAE, Suudi Arabistan, Ürdün ve Avustralya olmuştur. Nitekim yine Körfez krizi öncesi 2016 yılında Katar'ın gıda ve gıda ürünleri ithalatında Suudi Arabistan ve BAE ilk beş ülke içerisinde en yüksek paylara sahip ülkeler olmuşlardır. Körfez krizinin Körfez'deki gıda tedarik zincirlerini ve ticari ilişkileri olumsuz etkilemesi ile birlikte, Katar'ın 2019 yılında gıda ithalatı gerçekleştirdiği en büyük beş ortağı Hindistan, Avustralya, Türkiye, ABD ve Brezilya olurken, yine aynı yıl Katar tarafından gıda ürünleri ithalatı gerçekleştirilen en büyük beş ortak ise Türkiye, ABD, Birleşik Krallık, Hindistan ve Hollanda olmuştur.

Fakat 2021 yılındaki gerek FEW endeksi (*Food-Energy-Water*) ve gerekse GFSI indeksi gibi uluslararası platformlarda Katar, Körfez bölgesinin gıda güvenliği açısından 73.6 skoru ile en iyi performans gösteren ülkesi olmuştur. Bunun yanında iklim değişikliğinin de artırdığı suyun azlığı ve tarımsal arazilerin azlığı gibi faktörler de Körfez ülkelerinin gıda güvenliğine tehdit olabilecek faktörler olarak görülebilir. Dolayısıyla burada, Körfez ülkelerinin gıda güvenliğini belirleyen faktörler olarak finansal karşılanabilirlik faktörünün görece daha etkisiz fakat gıdanın mevcudiyeti faktörünün son derece etkili olduğunu söylemek gerekir.

Katar ambargosunun yanında Körfez'in gıda güvenliğini olumsuz etkileyen gerek konjonktürel gerekse yapısal gelişmeler küresel salgın ve Rusya'nın Ukrayna'yı işgalidir. Küresel salgın ile özellikle 2019-2020 yılında alınan önlemler, bölgesel ve küresel tedarik zincirlerinin kesintiye uğramasına sebebiyet vermiştir.

Körfez ülkeleri gıdanın mevcudiyeti sorununu aşabilmek amacıyla Rusya-Ukrayna savaşının ardından gıda güvenliklerini iyileştirme çalışmalarını artırmıştır. Bu minvalde, gıda ve gıda ürünleri ithal edilen ortakların çeşitlendirilmeye çalışıldığı, tarımsal teknolojilerin ve sulama teknolojilerinin geliştirilmesi yönünde adımlar atıldığı ve belirli ülkelerde tarımsal arazilerin kiralanma yoluna gidildiği görülmektedir. Bu çerçevede Körfez ülkeleri, gıdanın finansal anlamda karşılanabilirliği yönünde değil, gıdanın mevcudiyeti ve aksayan tedarik zincirlerinin iyileştirilmesi amacıyla faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bunun yanında ise yerel tarım kapasitesinin ve dolayısıyla bu minvaldeki üretimin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla Körfez ülkeleri yerel tarım şirketlerine ve teknolojilerine gerek kamu eliyle gerekse özel sektör eliyle yatırımlar gerçekleştirmektedir.

Son dönemde Türkiye ile ilişkilerini geliştiren Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın, Türkiye ile imzaladığı anlaşmalar ve mutabakat zaptlarının içerisinde tarım ve gıda güvenliği ile ilgili mutabakatların da olması, Körfez'de gıda güvenliğinin bir dış politika amacı hâline geldiğini de göstermektedir. ■